

1

Az önéletrajz prológusának érzékletes elbeszéléséből megismerjük annak a hajónak a szerencsétlen sorsát, amelyre Ferenc pápa apai nagyszüleinek fel kellett volna szállniuk, hogy Olaszországból Argentínába vándoroljanak. A történetből kirajzolódik, miben is különbözik ez a kötet a többitől, egyben ez a hiteles emlékirat jelképekké emeli a migránsokat akkor és ma sújtó tengeri tragédiákat.

RÉSZLET

Az elbeszélések szerint hatalmas rázkódást lehetett érezni, ami olyan volt, akár egy földrengés. Az egész utat erős, baljós rezgések kísérték, és „úgy megdőlt a hajó, hogy reggel nem tudtuk letenni a kávéscsészénket, mert felborult volna”. De ez most valami egészen másnak, inkább robbanásnak tűnt. Az utasok kijöttek a társalgókból meg a kabinokból, és felmentek a fedélzetre, hogy megértsék, mi történik. Késő délután volt, és a hajó Brazília partjai felé tartott, Porto Seguróba. Az a hang nem is bombához volt hasonlatos, inkább tompa mennydörgéshez. A gőzhajó haladt tovább, de egyre örültebbé vált a mozgása: olyan lett, akár egy megbokrosodott ló – hol erősen meglódult, hol pedig lelassult. Egy férfi, miután órákig egy fadarabba kapaszkodva lebegett az óceán vizén, később azt nyilatkozta, hogy jól látta, amint a propeller és a bal oldali motor tengelye elcsúszik. Teljes egészében. Az utasok beszámolója szerint a légcsavar mély sebet ejtett a hajótesten, amitől a víz egyre csak ömlött befelé, teljesen elárasztotta a gépteret, sőt hamarosan a raktérbe is behatolt, mert láthatóan még a vízzáró ajtók sem működtek megfelelően.

Azt mesélték, hogy valaki fémpanelellyel próbálta megfékezni a szivárgást, hasztalan.

Azt mesélték, a zenekart arra utasították, hogy játsszanak tovább. Megállás nélkül.

A hajó egyre jobban megdőlt, egyre sötétebb lett, az óceán pedig egyre csak dagadt körülötte.

Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy az utasok nyugtatgatása immár nem elegendő, a kapitány parancsot adott a gépek leállítására, megszólaltatta a riasztószirénát, és a rádiósok leadták az első vészjelzéseket.

Számos hajó vette a segélyhívást, köztük két gőzhajó és néhány óceánjáró, amelyek a közelben voltak. Rögvest el is indultak, ám kénytelenek voltak bizonyos távolságban megállni, mert a fehér füstoszlop látványa katasztrofális kazánrobbanással fenyegetett.

A parancsnok a hídról egyre kétségbeesettebben próbálta a megafonján nyugalomra inteni az utasokat, miközben a mentési műveleteket koordinálta, melynek során a nők és a gyerekek elsőbbséget élveztek. Amikor azonban leszállt az éj – koromsötét volt, ráadásul újhold –, és még az áramszolgáltatás is megszakadt a fedélzeten, kezdett eluralkodni a káosz.

Leeresztették a mentőcsónakokat, de a hajó már borzasztó mértékben megdőlt. Több csónak azonnal lesüllyedt, és a hajótestnek ütközött; mások rozogának és használhatatlannak bizonyultak – beszivárgott a víz, amit az utasok a kalapjukkal próbáltak kimerni belőlük. Más csónakok, amelyeket megrohmoztak, felborultak vagy elsüllyedtek a túlterhelés következtében. Az utasok nagy része – völgyes, sík vidékekről származó kézművesek és földművesek – sosem látta még a tengert, és úszni sem tudtak. Imádságok és sikolyok töltötték be a levegőt.

Eluralkodott a pánik. Sok utas beleesett vagy beleugrott a vízbe, és megfulladt.

Az elbeszélések szerint néhányan feladták a küzdelmet. Másokat – amint arról a helyi sajtó beszámolt – elevenen felfaltak a cápák.

A hatalmas zűrzavarban sokan egymásnak estek, ám akadtak, akik bátorságról és önfeláldozásról tettek tanúbizonyságot. Egy mentőmellényes fiatalember – miután több tucat embert kimentett – épp a sorára várt, hogy a vízbe ugorjon, amikor is megpillantott egy öregembert, aki nem tudott úszni, és egyetlen csónakban sem talált helyet magának. Az öreg segítségért kiáltozott. A fiú ráadta a maga mentőmellényét, majd vele együtt ugrott a vízbe, és megpróbált eljutni a legközelebbi mentőcsónakhoz. Vadul úszott, amikor egyre velőtrázóbb hangok érkeztek a hullámokból: „Cápák! Jönnek a cápák!” Meg is támadták a fiút. Egyik társának sikerült a fedélzetre rántania őt, de a ragadozó végzetes sebeket ejtett rajta. A fiatalember nem sokkal később meghalt.

Amikor a túlélők előadták a történetét, egész Argentína megrendült. Szülőföldjén, Entre Ríos tartományban egy iskolát is elneveztek róla. Egy piemonti bevándorló és egy argentin asszony fia volt, és éppen betöltötte a huszonegyedik életévét. Anacleto Bernardinak hívták.

Habár a hajót már jóval éjjél előtt teljesen elárasztotta a víz, egyszerűen függőlegesen felágaskodott, és mennydörgő, már-már állatias nyögés kíséretében több mint 1400 méter mélyre süllyedt. A különböző beszámolók egységesnek mutatkoznak abban a tekintetben, hogy a parancsnok mindvégig a fedélzeten tartózkodott, és a megmaradt zenekari tagokkal a *Marcia Real*ét játszatta. A kapitány holttestét sosem találták meg. Annyi bizonyos, hogy közvetlenül a gőzhajó elsüllyedése előtt több lövés is dördült: állítólag a tisztek, miután mindent megtettek az utasokért, úgy döntöttek, nem óhajtanak szembenézni a fulladásos halál kínjaival.

Néhány csónak elérte végre a közeli hajókat, és az odasiető hajóknak több száz embert sikerült együttesen biztonságba helyezniük.

Éjszakába nyúlóan folytatódott annak a néhány túlélőnek a kimenekítése, aki megpróbált a felszínen maradni, ahogy tudott.

Amikor hajnal előtt más brazil gőzhajók is a katasztrófa helyszínére értek, már nem találtak túlélőket.

A közel 150 méter hosszú hajó a század elején a kereskedelmi haditengerészet büszkesége volt, az olasz flotta legrangosabb transzatlanti hajója, és olyan híres személyiségek utaztak a fedélzetén, mint Arturo Toscanini, Luigi Pirandello vagy Carlos Gardel, az argentin tangólegenda. De azok az idők már rég letűntek. Volt közben egy világháború, a többit pedig elvégezte az elhasználódás, valamint az, hogy nem fordítottak kellő figyelmet a hajóra, és elhanyagolták a karbantartását. A hajót ekkor már – ingatag állapota miatt – leginkább a *balaina*, azaz „balerina” néven emlegették. Amikor utolsó útjára indult, a kapitány döbbenetére több mint 1200 utas tartózkodott a fedélzetén – többnyire piemonti, liguriai és venetói bevándorlók, de Marche, Basilicata és Calabria szülőiteit is szállította.

Az olasz hatóságok által közölt, korabeli adatok szerint valamivel több mint 300 ember halt meg a katasztrófában, többségük a legénység soraiból került ki. A dél-amerikai újságok azonban ennél jóval magasabb számról, az említettnek több mint kétszereséről számoltak be – beleértve az illegális bevándorlót, több tucat szíriai emigránst és mezőgazdasági munkást, akik a téli szezonban az olasz vidékekről Dél-Amerikába akartak hajózni.

Az akkori rendszer hatóságai által elbagatellizált, illetve eltussolt hajótörést „az olasz Titanicnak” nevezhetnénk.

Meg sem tudnám mondani, hányszor hallottam már annak a hajónak a történetét, amely III. Viktor Emánuel király leányának a nevét viselte, aki szintén tragikus halált halt a buchenwaldi koncentrációs táborban, néhány évvel később, a következő világháború vége felé. *Mafalda hercegnő*. Családi körben mesélték a történetet.

Szájról szájra terjedt a városnegyedekben.

A bevándorlók népszerű dalaiban is megénekeltek, az óceán egyik partjától a másikig: „Olaszhonból indult a *Mafalda* sok ezer utasa.

A Sirio, a Frisca, a Mafalda...
Összemosódtak a tragédiák.
(© Mondadori Portfolio)

Apák, anyák és gyermekek egymást ölelték, majd mind hullámsírban végezték...”

A nagyszüleim és egyetlen fiuk, Mario – a fiatalember, aki később az apám lett – is megvették a jegyet arra a hosszú útra, arra a hajóra, amely 1927. október 11-én hagyta el a genovai kikötőt, és Buenos Aires-be készült.

Mégsem szálltak fel rá.

Bármennyire igyekeztek, nem sikerült időben eladniuk a javaikat. Így bánatukra kénytelenek voltak visszaváltani a jegyet, és elhagyni az indulást Argentínába.

Ezért lehetek én most itt.

El sem tudjátok képzelni, hányszor adtam hálát érte az Isteni Gondviselésnek.

SPERA by Francesco with Carlo Musso © 2025 Mondadori

Libri S.p.A., Milano